

جامعه‌شناسی

تنگنای ازدواج در ایران

(تأملی بر موانع ازدواج دختران دانشجو و ارائه راهکارها)

گروه مطالعات زنان و خانواده

پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی

سیده فاطمه محبی

۱۳۹۲

سرشناسه: محبی، فاطمه، ۱۳۵۱ -

عنوان و نام پدیدآور: جامعه‌شناسی تنگنای ازدواج در ایران (تأملی بر موانع ازدواج دختران دانشجو و آرایه راهکارها) / سیده فاطمه محبی؛ تهیه و تدوین گروه مطالعات زنان و خانواده، پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی.

مشخصات نشر: قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۱۶۸ص: جلول.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۱-۴۶۴-۲

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: [۱۵۳] - ۱۶۴؛ همچنین به صورت زیر نویس.

موضوع: زناشویی

موضوع: همسرگزینی

موضوع: زناشویی - روابط - جنبه‌های روان‌شناسی

موضوع: زناشویی - ایران - نمونه پژوهی

موضوع: زناشویی - راهنمایی و مشاوره

شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها. پژوهشگاه فرهنگ و معارف

شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها. دفتر نشر معارف

رده بندی کنگره: ۳۹۱.۳۰۴ م ۴۷۳ HQ

رده بندی دیویی: ۳۰۶/۸۱

شماره کتابشناسی ملی: ۳۱۰۲۵۵۷

پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی

جامعه‌شناسی تنگنای ازدواج در ایران

(تأملی بر موانع ازدواج دختران دانشجو و ارائه راهکارها)

مؤلف: سیده فاطمه محبی

صفحه‌آرا: فرشته کریمی‌آذر

تهیه و تدوین: پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی

ناشر: دفتر نشر معارف

وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۹۲/ ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۳۹۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۱-۴۶۴-۲

مرکز پخش:

معاونت مطالعات راهبردی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها

تهران: خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابانهای قدس و وصال شیرازی، کوچه اسکو، شماره ۱۵

پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی، تلفن و نمابر: ۶۶۴۸۲۱۸۰

www.pfmi.ir

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۳	مقدمه
۱۹	مفهوم ازدواج
۲۰	بررسی آمارهای ازدواج
۲۳	آثار و ابعاد ازدواج
۲۳	سطح فردی
۲۳	تکمیل
۲۳	تسکین
۲۴	احساس شادکامی
۲۴	فرزندآوری و تولید نسل
۲۵	بهداشت و سلامت روان
۲۶	افزایش سخاوت و نوع دوستی
۲۷	تقویت زنانگی و مردانگی
۲۸	سلامت جسمی
۲۸	سطح اجتماعی
۲۸	تأیید اخلاقی
۲۹	کاهش ارتکاب جرم
۲۹	کسب موفقیت
۲۹	پیشرفت‌های تحصیلی
۳۰	مشارکت اجتماعی
۳۰	افزایش حمایت اجتماعی
۳۱	افزایش سرمایه اجتماعی

۳۲	کسب اعتبار اجتماعی
۳۳	تأثیر ازدواج در دوران دانشجویی
۳۴	اثرات تأخیر در ازدواج
۳۴	سطح فردی
۳۶	سطح خانوادگی
۳۷	سطح اجتماعی
۴۱	پیشینه پژوهش در خارج از ایران
۴۴	پیشینه پژوهش در ایران
۴۷	رهیافت‌ها و تئوری‌های نظری
۴۷	رهیافت فرهنگی - اجتماعی
۴۷	نظریه نوسازی
۵۰	نظریه تغییر ایدئالی و ارزشی
۵۳	نظریه دیکسون
۵۵	نظریه بی‌سازمانی خانوادگی
۵۶	نظریه عادت‌واره و سرمایه‌های فرهنگی
۵۸	نظریه مبادله
۵۹	نظریه «بلاو» و «دانکن»
۶۰	نظریه تسری آشفتگی‌های اجتماعی
۶۱	نظریه کارکردگرایی
۶۳	رویکرد جریان زندگی
۶۵	نظریه هنجارها و ارزش‌های اجتماعی
۶۵	نظریه تفاوت قومی - فرهنگی
۶۶	رهیافت اقتصادی
۶۶	نظریه «بازار ازدواج»
۶۸	تئوری مطلوبیت

۷۰	تئوری تورم رکودی
۷۰	تئوری گزینش معقولانه هکتر
۷۱	تئوری ترجیحات
۷۱	نظریه هزینه فرصت
۷۲	تئوری بازی
۷۲	رهیافت روانشناختی
۷۲	ایده تصادفی بودن ازدواج
۷۲	ایده همتا همسری (همسان همسری)
۷۴	ایده تکمیل کنندگی (نظریه نیازهای مکمل)
۷۵	نظریه تجارب اجتماعی
۷۶	نظریه انتظار از ازدواج
۷۷	نظریه باورهای غیر عقلی در ازدواج
۸۱	رهیافت زیست شناختی
۸۳	دیدگاه زیست شناسی تکاملی
۸۳	نظریه انتخاب جنسی
۸۷	روش تحقیق
۸۷	نتایج توصیفی
۸۸	نتایج سؤالات بسته تحقیق
۹۰	نتایج سؤالات باز تحقیق
۹۰	موانع ازدواج
۹۰	موانع اجتماعی
۹۰	موانع فرهنگی
۹۲	موانع خانوادگی
۹۴	موانع روانشناختی
۹۵	موانع اقتصادی
۹۶	موانع ازدواج دانشجویی

- ۹۹ ----- موانع ازدواج دانشجویان غیربومی
- ۱۰۱ ----- نظرات پیرامون تأسیس مراکز همسریابی دانشگاهی
- ۱۰۱ ----- دلایل موافق
- ۱۰۲ ----- دلایل مخالفان
- ۱۰۳ ----- تبیین جامعه‌شناختی موانع ازدواج
- ۱۰۳ ----- عوامل اجتماعی
- ۱۰۳ ----- افزایش آسیب‌های اجتماعی
- ۱۰۳ ----- کاهش اعتماد اجتماعی
- ۱۰۴ ----- تغییرات اجتماعی
- ۱۰۴ ----- مهاجرت
- ۱۰۵ ----- مضيقه ازدواج
- ۱۰۶ ----- عوامل فرهنگی
- ۱۰۶ ----- گسترش ارزش‌های مادی
- ۱۰۷ ----- تغییر در شیوه‌ها و ملاک‌های همسرگزینی
- ۱۰۸ ----- نگرش ابزاری نسبت به ازدواج
- ۱۰۸ ----- آنومی در ملاک‌های ازدواج
- ۱۱۰ ----- تفاوت نسل‌ها
- ۱۱۱ ----- افراط در آزادی‌های اجتماعی
- ۱۱۱ ----- عدم هدف‌مندی جوانان در زندگی و عدم برنامه‌ریزی
- ۱۱۲ ----- تأثیر محل زندگی
- ۱۱۲ ----- تحصیلات
- ۱۱۸ ----- مدارای اجتماعی در مورد مجرد مردان
- ۱۱۹ ----- تحول در الگوهای رفتاری
- ۱۱۹ ----- اعتقاد به داشتن زندگی آزاد
- ۱۲۰ ----- فراهم بودن زمینه ارضای نامشروع
- ۱۲۰ ----- وسواس بیش از حد در انتخاب همسر

۱۲۰	عوامل اقتصادی
۱۲۰	بیکاری مردان
۱۲۱	اشتغال زنان
۱۲۲	مشکل مسکن
۱۲۴	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۳۹	پیشنهادهای تحقیق
۱۴۰	پیشنهادهای سیاست‌گذاری و قانونی
۱۴۱	پیشنهادهای فرهنگی
۱۴۵	پیشنهادهای اداری
۱۴۶	پیشنهادهای پژوهشی
۱۴۸	پیشنهادهای اقتصادی
۱۵۰	پیشنهادهای آموزشی
۱۵۳	منابع

پیشگفتار

درواقع ازدواج مهم‌ترین رخداد زندگی اجتماعی است که بیشتر افراد انسانی آن را تجربه می‌کنند و زندگی آینده فرد کاملاً بستگی به کسی دارد که با وی ازدواج می‌کند. ازدواج را می‌توان همانند یک سرمایه اجتماعی تلقی نمود که زن و مرد بر پایه یک سلسله باورها، ارزش‌ها و روابط اجتماعی به طور مشترک سرمایه‌گذاری می‌کنند، هرچقدر که قدرت ریسک و خطرپذیری این سرمایه‌گذاری کمتر باشد، پیامدهای آن قابل پیش‌بینی و احتمالاً مطلوب است و برعکس هرچه قدرت خطرپذیری آن افزایش یابد، پیامدهای آن در زندگی فردی و اجتماعی زنان و مردان، غیر قابل پیش‌بینی و احتمالاً نامطلوب است. ازدواج که در بستر و شرایط مناسب اجتماعی، بر پایه‌ی عشق، ایمان، اعتماد و تعهدات متقابل استوار شود و مبتنی بر سیستم پیچیده‌ای از وابستگی‌های دو جانبه باشد، پیامدهای اجتماعی آن نیز قابل پیش‌بینی و مطلوب خواهد بود، لذا خطرپذیری آن نیز کاهش می‌یابد.

امر ازدواج با چنین اهمیتی در زندگی افراد، بی‌مقدمه صورت نمی‌گیرد، بلکه عواملی آن را شکل می‌دهند که بجاست این عوامل و حدود تأثیر آنها شناخته شود بدین منظور مهم‌ترین وظیفه کسانی که در زمینه علوم انسانی و خصوصاً جامعه‌شناسی مطالعه می‌کنند، شناخت روند همسرگزینی و عوامل مؤثر بر تغییر و تحولات ازدواج به ویژه کاهش نرخ ازدواج و بررسی موانع ازدواج است.

از نظر برخی از صاحب‌نظران و مردم، جوانان، تمایل به ازدواج و تشکیل خانواده دارند، اما به خاطر موانع و محدودیت‌هایی که بر سر راه آن‌ها وجود دارد، نمی‌توانند ازدواج کنند. از این رو بر مسئولین و برنامه‌ریزان کشور است که ضمن بررسی کاهش نرخ ازدواج و تأخیر در ازدواج و پیامدهای مختلف آن، راه‌حل‌های مقتضی جهت رفع موانع و بازدارنده‌های ازدواج را مورد توجه قرار دهند. بدین جهت نهاد نمایندگی مقام

معظم رهبری در دانشگاه‌ها درصدد برآمد در مطالعه‌ای به بررسی موانع ازدواج دانشجویان دختر بپردازد تا ضمن آگاهی از دلایل تأخیر ازدواج آنان، راهکارهای مناسب و کاربردی جهت تشویق و تمهید ازدواج را مورد شناسایی قرار دهد.

متأسفانه علی‌رغم اهمیت موضوع ازدواج، عنایت شایسته‌ای درخصوص انتشار آثار پژوهشی و کتاب‌های علمی در این زمینه کمتر مشاهده می‌شود، لذا مطالعه این کتاب را به علاقمندان و دانشجویان علوم اجتماعی، مطالعات زنان و خانواده و متولیان اجرایی و فرهنگی حوزه زنان و خانواده توصیه می‌نماید. در این مجال از همکاری علمی سرکار خانم سیده فاطمه محبی مجری محترم طرح که در طراحی پرسشنامه، تحلیل داده‌ها و مصاحبه‌ها و تألیف کتاب تلاش وافر و انجاء دادند، از سرکار خانم‌ها الهام ربیع‌زاده و ربابه فروزان به جهت همکاری در توزیع و گردآوری پرسشنامه‌ها، از سرکار خانم شکوهی جهت استخراج پرسشنامه‌ها و داده‌ها و از جناب آقای حسینی به جهت همکاری در بخش آمار قدردانی می‌شود. همچنین از ارزیابی علمی اساتید محترم که با ارائه نظرات ارزشمندشان بر غنای علمی این کتاب افزودند، تقدیر و تشکر ویژه می‌گردد. همچنین از ارائه نظرات سرکار خانم مرضیه عزتی وظیفه‌شاه و نیز از همکاری سرکار خانم فرشته کریمی آذر در تایپ کامپیوتری متن و صفحه‌آرایی کتاب سپاسگزاری و تشکر می‌گردد.

گروه مطالعات زنان و خانواده

پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی